

گفتارها؛ ماهیت هنرها (۱): هنر اعتراضی، شعر

معصومه بوذری

نقاشی اعتراضی با نقاشی انقلابی فرق دارد.

نقاشی اعتراضی، معمولاً در شرایطی ظهور می یابد که نقاش برای اعتراض خود نسبت به وضع موجود چاره کار را در قلم مو و رنگ و رنگ پاش و اسپری می بیند و دست به کار می شود. اگر روی بوم نتواند به سراغ دیوارهای شهر می رود. این اعتراض گاهی نسبت به تصمیمات حکومت هاست و گاهی نسبت به انسان معاصر و زندگی مدرن شهری. به هر حال، نقاشی او از جنس اعتراض به وضع موجود است.

در نقاشی انقلابی اما رویکرد ایدئولوژیک مشخصی به چشم می خورد که همسو با انقلاب هاست. چنین بیان ایدئولوژیک و یکسویه ای را در نقاشی اعتراضی کمتر می بینیم. روح نقاشی اعتراضی بیشتر از درون ناآرام نقاش جوان سرچشمه می گیرد. و احساس سرخوردگی نسلی را به نمایش می گذارد. چیزی که می تواند تا دوران کهنسالی و پایان عمر نقاش نیز با او بماند.

با این حال، از آنجا که نقاشی اعتراضی انواع و اقسامی غیر قابل طبقه بندی دارد در این مختصر به تماشای چند نمونه از آن می نشینیم:

تایتس برزوزوکسی؛ هنرمند معمار لهستانی:

او تابلوهایی را نقاشی کرده که در آن شهر ورشو و ساختمان های قدیمی اش به صورتی انتزاعی ترسیم شده اند. در واقع، تابلوهای آبرنگ او بیانگر اعتراض به وضع جدید شهر و سرمایه داری است. او حال و هوای قرن نوزدهم این شهر را طلب می کند.

STYPIUS BRZDOKS LUNA 2016

اعتراضات اوکراین:

در جریان اعتراضات اوکراین در سال ۲۰۱۳، و پس از آنکه موج اعتراضات برای پیوستن اوکراین به اتحادیه اروپا ادامه یافت، هنرمندان بین‌المللی تا یک سال و نیم بعد از شب تظاهرات مردمی در شب ۲۱ نوامبر ۲۰۱۳ در کی‌یف، روی دیوارهای شهر و دیوارهای ساختمان‌های بلندمرتبه نقاشی‌هایی کشیدند که با اعتراضات مردمی هم‌نوایی داشت. و مصائب اجتماعی و رنج مردم را نشان می‌داد.

ژانر گروتسک (Grotesque) سرشتی انتقادی دارد.

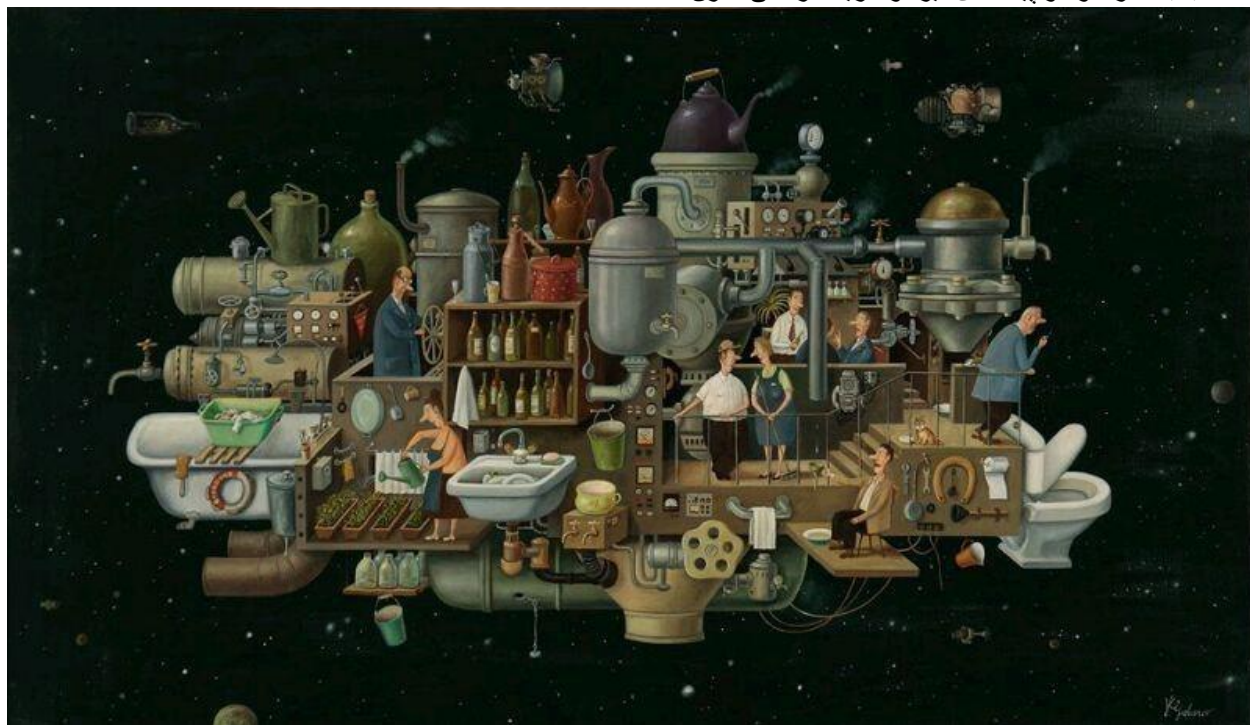
گروتسک رویکردی بر جنبه طنز انتقادی و کارناوالی هنرهای نمایشی و تجسمی دارد؛ چنانکه میخائیل باختین روسی به این جنبه از آن توجه داشته است. و نیز رویکردی بر جنبه های هراس آور و هولناک حقیقتی که در پس پشت سوژه پنهان است.

یکی از انتقادهای نقاشی اعتراضی، متوجه اسنویسم است. نقاشی دیواری و خیابانی از تمام ابزارها، عناصر و فراواقعیت ها بهره می گیرد تا چنین پدیده نامعقولی را به رخ بکشد. چیزی که جامعه به عنوان یک پیکره واحد، از آن رنج می برد. اسنویسم همان بیماری اهل تفاخر است که توده مردم را تحقیر می کند. در چنین مواجهه ای است که نقاشی دیواری به حمایت از عوام برمی آید و سعی در تصحیح دیدگاه های اسنوب ها دارد. همان ها که تمام هم و غم خود را گذاشته اند که به نحوی به طبقه بالاتر نزدیک شوند و جزو خواص باشند و لباس شان به فقر توده ها آلوده نشود.

ولنتین گوباروف:

تداوم نقاشی اعتراضی به مرور زمان سبک خاص هنرمند را موجب می شود. یکی از نقاشان معاصر، ولنتین گوباروف (Valentin Gubarev)، نقاش بلاروسی، با سبکی تلفیقی از سوررئالیسم [فراواقعی]، کوبیسم [شکل های ساده شده]، و فویسم [دورگیری های زمخت]، ما را به یاد آثار مارک شاگال می اندازد؛ با همان پلاکی کودکانه و دنیای فانتزی. البته این بار سرتاسر توجه

مخاطب به آثار سوء و پیامدهای تیره و تاریک زندگی مدرن.

گاهی دیوارنگاره‌ها (گرافیتی‌ها) بخت یارشان می‌شود و به مرور زمان به نماد تبدیل می‌شوند. و رهگذران خیابان در تحلیل آنها متوجه پیام انتقادی نهفته در آن می‌شوند. حال این پیام ضدیت با استکبار جهانی باشد یا نمایشگر فقر و ثروت ناموزون یا بی‌عدالتی. گرافیتی‌هایی که با افشانه (رنگ پاش) بر دیوارهای شهر ترسیم می‌شوند، در همان نگاه اول ابتدا قانون‌گریزی خود را به نمایش می‌گذارند. هرچند موضوع و مفهوم مشخصی را دنبال نکرده باشند.

دیوارنگاره ای در منطقه ای با تراکم بالا از گرافیتی در منطقه ای به نام آرهوس در نزدیکی پایتخت دانمارک:

نقاشی اعتراضی در ایران:

در ایران نقاشی اعتراضی از پیش از انقلاب جای خود را باز کرده بود هم در گالری‌ها و هم در دیوارهای شهر. و نقاشی انقلابی هم پس از انقلاب برای خود هویتی و تشخیصی پیدا کرد؛ هرچند طی چند تغییر و تحول از گوناگونی عقاید و ایدئولوژی‌های انقلابی به یک ایدئولوژی مشخص و دارای حمایت حکومتی. بیانگری‌هایی که پیشتر تحت اعتراضات هواخواهان ایدئولوژی‌های سوسیالیستی، و همچنین کمونیستی، و نیز بنیادگرایی شیعی بود، طی سال‌های بعد از انقلاب به اشکال مختلفی از هنر مدرن و انقلابی بدل شد. آثار سال‌های ابتدای پس از انقلاب هنرمندانی همچون عبدالحمید قدیریان، حسین خسروجردی، کاظم چلیپا، ربابه فناپی شیخ‌الاسلامی نمونه‌هایی از این روند هنر انقلابی است. حسین محجوبی اما همچنان هنوز هم با اسب‌ها و درختان باریک و بلندش اعتراض خود را به بشر معاصر که از طبیعت دور شده و به ماشین‌پرورده است بیان می‌کند.

دو نمونه از گرافیتی بر دیوارهای شهر تهران:

